

КОСМОПОЛІТИЗМ, ЙОГО ПРИЧИНИ ТА СУЧАСНІ ПРОЯВИ

Актуальність теми дослідження полягає в виокремленні основних причин прояву у сьогоденні. **Метою дослідження** є здійснення теоретичного аналізу поняття «космополітизм»: його причини, сучасних проявів. **Завданням дослідження** є: дослідити значення та виникнення поняття «космополітизм»; визначити причини космополітизму; дослідити сучасні прояви космополітизму. **Об'єктом дослідження** є космополітизм, його причини та прояви. **Предметом дослідження** є космополітизм. Космополітизм – ідеологія світового громадянства, що відає пріоритет відчуженню приналежності людини до всього людства над всіма іншими соціальними зв'язками, загальнолюдським цінностям над культурними традиціями окремих держав, народів, націй. Космополітизм постає у вигляді різних соціально-політичних орієнтацій – від взаємодії та зближення народів до повного відкидання національної культури та патріотизму. Основною ідеєю космополітизму є створення світової держави або ж світової федерації держав. Людину, яка ідентифікує себе з ідеологією космополітизму або з якоюсь з його форм називають космополітом [4]. Космополітична традиція народилась у середовищі старогрецьких стоїків, перевтілилась в епосі європейського християнства і здобула свій подальший розвиток в епосі Відродження та Просвітництва. Одним із перших космополітів вважають Сократа, який називав себе «жителем і громадянином цілого світу».

За свідченням Діогена Лаєртія термін «космополітизм» вперше використав Діоген Синопський. Плутарх вважав, що це зробив Зенон із Кітону. Епіктет доводив, що автором слова «космополітизм» був Сократ, який заявляв: «Я не афінянин чи коринфянин, я космополіт». У різні часи поняття «космополітизм» мало різний зміст. Утворення різноплеємної імперії Олександра Македонського зумовило появу різних за змістом космополітичних світоглядів. Космополітизм кінків виявляв негативне ставлення до міста-поліса. Стоїки в космополітичному ідеалі шукали суспільну форму, яка зробила б можливим життя кожної людини за єдиним всевітнім законом. Космополітичні ідеї кіренайків виражалися у вислові «ubi bene, ibi patria» («Де добре, там і вітчизна»). За Середньовіччя носієм космополітичних тенденцій була католицька церква [5]. Космополітизм часто протиставляють ідеології інтернаціоналізму, що не відкидає національні почуття, патріотизм і поєднує загальнолюдські інтереси з національними. Відповідно до ідей інтернаціоналізму, інтернаціоналізація національних культур передбачає не усунення національних особливостей і традицій, а глибоке та послідовне засвоєння їхнього цінного потенціалу. Саме в зростанні ролі загальнолюдських факторів розвитку інтернаціоналістських тенденцій полягає суперечність із космополітизмом, який часто відкидає національно-державні та патріотичні цінності та інші аспекти, що відносяться до національності. За доби Відродження і Просвітництва ідеал світового громадянства був спрямований проти феодальної роздрібності й обстоював визволення індивіда від феодальних оков (Данте, Кампанелла, Лессінг, Кант, Рабле, Фіхте та ін.). В ході капіталістичного розвитку ідеї космополітизму використовувалися у спробах обґрунтувати необхідність створення наднаціональних співтовариств [4]. Космополітичні ідеї створення світової держави чи світової федерації висувалися пацифістами (наприклад, пропозиція щодо перетворення ООН на світову державу). Комуністи заявляли, що ведуть непримиренну боротьбу з будь-якими виявами космополітизму, що він несумісний з «пролетарським інтернаціоналізмом», але на практиці проповідували необхідність «злиття націй» у всевітньому масштабі. У повоєнні роки в СРСР під гаслом боротьби з «антирадянським космополітизмом», під яким розумілося доброзичливе ставлення до традицій та цінностей народів поза межами СРСР, здійснювалися масові репресії. Ідеї всевітності відображені й в праці О. Конта «Система позитивної політики». Він вважав суспільство органічною єдністю всього людства, поєднаного ідеєю всезагальної згоди. Воно постає як цілісна органічна система, в якій всі складові об'єднані сталим функціонуванням всезагального цілого. Автор називає людство єдиною істинно великою істотою. Організмну теорію соціуму О. Конта підтримали Г. Спенсер, Т. Парсонс та Г. Грєєф, який індивідів і суспільство уподібнював клітинам людського тіла та всьому організму, між якими не існує абсолютного антагонізму. Вони пов'язані спільними відносинами, тотожними інтересами та співвідношенням, завдяки якому тільки їх союз і є організмом, який має функціонувати у своїй єдності [1, с. 169]. Подібні ототожнення знаходимо в працях К. Маркса та Ф. Енгельса, де зазначається, що протилежність людини та суспільства є лише уявною, оскільки одна з її сторін, так зване «всезагальне», постійно породжується іншою стороною, приватним інтересом, а не протистоїть йому як самостійна сила [2, с. 236]. Таким чином, XIX ст. продемонструвало як зростання національних і націоналістичних течій, так і розвиток космополітизму. Інтерес до космополітизму породив три тенденції. По-перше, космополітизм трактується у негативному сенсі. По-друге, він, навпаки, інтерпретується у позитивному плані, але з прагматичної точки зору, як мобільність, відсутність коренів, відкритість щодо іншого способу життя і відрив від національної держави. Ця тенденція, як правило, асоціюється з космополітичними поглядами певного класу людей (професійно-управлінські групи, маргінали, вільні і безрідні люди певного соціального стану, що не стурбовані інтересами до нації держави). Третя важлива тенденція також схвалює космополітизм, але вона відрізняється від попередньої додаванням до прагматичного космополітизму культурного, правового, політичного та етичного аспектів. У сучасному значенні космополітизм – ідеологія, що проповідує зречення національних традицій, культури, патріотизму, заперечує державний і національний суверенітет. Останніми роками інші дослідники (М. Папастепанов, Ю. Кіршин) активно обговорюють ідею нового космополітизму, який зможе подолати недосконалості людства завдяки утвердженню космополітичної демократії. Концепція нового космополітизму передбачає формування соціокультурного простору із загальноприйнятими правилами, нормами, стереотипами комунікації, що пронизують усі культури, змінюючи характер діалогу між ними. Створюються способи взаємодії між культурами як необхідні засоби і умови міжкультурного спілкування. Класична епоха локальних культур з її завершеністю, стаціонарністю, наявністю культурних опозицій, просторовою віддаленістю, «імунітетом» до інших культур, що не допускає чужих елементів і впливів, з відносно замкненою семіотичною, мовною системою, жорсткою раціонально-теоретичною парадигмою з високим статусом і вірою в науку, трансформуються в сучасній ситуації в глобальний соціокультурний простір. Космополітизм як світогляд й ідеологія передбачає впровадження демократичних цінностей у культуру, навчання, науку, право, медицину, релігійні організації [3]. **Висновки:** Космополітизм є давно очікуваною, проте, ще недостатньо чіткою та обґрунтованою відповіддю на сьогоденні виклики глобалізованого світу, зокрема, переходу в мережеве суспільство, яке нині ще не охоплює увесь світовий простір, але становить ядро світової соціальної структури і демонструє тенденцію до швидкого поширення. Можна погодитися з позицією У. Бека, який стверджував, що ми не знаємо як буде розвиватися далі людство: чи будуть набирати силу процеси інтеграції та взаємозалежності націй, або ж посиляться опір означеним процесам. Залежно від реалізації можливих сценаріїв і будуть складатися оцінки феномена космополітизму та його вплив на розвиток майбутньої цивілізації [3].

Список використаних джерел

1. Грєєф Гильом де. Общественный прогресс и регресс. [соч.] Г. Грєєфа; пер. с фр. Г. Паперна. СПб. : Изд. Ф. Павленкова; Типография Ю. Н. Эрлих, 1896. 339 с.
2. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. М. : Гос. изд-во полит. л-ры, 1955. 2-е изд. Т. 3. 629 с.
3. Космополітизм сьогодні: спроба концептуалізації URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2017/02/8.pdf>.
4. Космополітизм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Космополітизм>.
5. Космополітизм URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=3862.